

Olav Ljones
Ostadalsveien 16
0753 Oslo
02.06.2026

Høringssvar

Forslag til forskrift om opplysningsplikt for transaksjonsdata fra banker og dagligvareaktører.

Fra Olav Ljones

Den foreslåtte forskrift har som formål å skaffe data som vil forbedre norsk offisiell statistikk om forbruk og kosthold ved å sikre det formelle grunnlag for å samle inn transaksjonsdata (bong data) fra norsk dagligvare bransje. Det hevdes at det å utnytte denne muligheten og denne datakilden vil gi betydelig bedre kvalitet på data og på den offisielle statistikken for forbruk og kosthold.

Data om norske privathusholdningers kjøp i dagligvareforretninger vil være sensitive data og det må legges stor vekt på hvordan hensynet til personvernet skal ivaretas. Denne siden av saken får en dominerende plass i høringsnotatet.

Det er imidlertid viktig at det er omtale av hvilke data en trenger for å kunne produsere forbedret og relevant offisiell statistikk for forbruk og kosthold.

Det er behov for nærmere omtale av hvilke emneområder som skal dekkes og hvilke problemstillinger som prosjektet særlig vil bidra til å belyse bedre. Det er nevnt i sammendraget at formålet er å forbedre kvaliteten på offisiell statistikk om forbruk og kosthold. Av fordeler med dette prosjektet nevnes oppgavebyrde for husholdninger. Det er viktig, men en ulempe ved prosjektet vil være knyttet til personvernet. Det nevnes også som en fordel at dette prosjektet vil gi mer presise data enn dagens utvalgsundersøkelser. Dagens forbruksundersøkelser bygger på et utvalg og det er betydelig frafall noe som har betydning for kvaliteten på statistikken fra forbruksundersøkelsene. Det er imidlertid grunn til å se grundig på kvaliteten på statistikk fra transaksjonsdata prosjektet-

En av grunnideene i prosjektet er å samle inn til SSB såkalte transaksjonsdata for fire store aktører i dagligvaremarkedet. Transaksjonsdata kan beskrives som

de data som genereres ved et kjøp av varer i dagligvarebutikker. Notatet peker på at data fra dette prosjektet vil være bedre enn data fra utvalgsbaserte forbruksundersøkelser. Prosjektnotatet skriver «Det er forventet at bruk av transaksjonsdata vil øke den samlede datakvaliteten, da denne datakilden ikke er beheftet med underrapportering, målefeil eller skjevhet på grunn av frafall. Slik man har med utvalgsdata». Når en skal evaluere behov og kvalitet ved ulike typer av data trenger en imidlertid en bred og innholdsrik omtale av hvilken statistikk en skal utarbeide og hvilke data en trenger for denne oppgaven. Dette er viktig fordi det også er kvalitetsutfordringer ved å hente detaljerte data fra kassalappen begrenset til de 4 kjedene som inngår.

En kan etterlyse en diskusjon om prosjektet burde ha inkludert andre butikktyper som: Apotek, sport og friluftsliv, bokhandel, kosmetikk, tjenester som treningsinstitutter osv. Tiden er muligens ikke inne for å inkludere flere bransjer i butikkpopulasjonen, men i en helhetlig forbruk og kosthold statistikk må en måle konsumet også fra disse bransjer.

Det er ulikt vareutvalg i butikker som er klassifisert som dagligvare og som er med i dette prosjektet. Husholdningenes kjøp av ulike typer av dagligvarer vil selvfølgelig være avhengig av vareutvalget i butikken. Hva som kjøpes i dagligvareutsalgssteder vil også avhenge av hvilke typer av andre butikker som finnes i nærheten. Salg av reseptfrie medisiner i dagligvare butikker vil avhenge av om det i nærheten finnes medisinutsalg/apotek. Omsetning av frukt og grønt kan påvirkes av om det finnes en spesialbutikk for frukt og grønt evt torghandel i nærheten. Hvordan slike forhold vil påvirke transaksjonsdataene i dette prosjektet er ikke drøftet.

Et annet problem med transaksjonsdata av denne type er at personer kan handle med bruk av eget betalingskort på vegne av andre. Det kan være arbeidsgiver, et kollektiv av venner osv. Utgiftsbeløpet vil helt eller delvis bli refundert kortholderen. Slike forhold vil også kunne være en feilkilde.

Det er riktig som det er pekt på i høringsnotatet at de fire nevnte kjedene er helt dominerende, men likevel ikke slik at det ikke finnes alternative steder å kjøpe de varer som vil bli fanget opp av transaksjonsdata. Også dette er en feilkilde som må drøftes. Betydningen av slike kjøp kan være viktigere for enkelte sosiale grupper. Innvandrere kan handle i såkalte innvandrerbutikker.

Et annet eksempel på kjøp utenfor de dagligvareutsalg som er med i de fire kjedene, er kjøp av dagligvarer utenfor Norge – det som kan kalles grensehandel. I perioder kan prisforskjellene mellom innland og naboland være så stor at det kan utløse betydelig grensehandel.

Det er som nevnt ikke omtalt i Høringsnotatet hvilke statistiske mål som prosjektet har tenkt å beregne. Det listes opp ganske generelle problemstillinger inkludert skattemodellen LOTTE og revisjon av nasjonalregnskapet. En styrke ved forbruksundersøkelsene er at den gir mulighet for å analysere hvordan forbruksmønsteret varierer med sosioøkonomiske kjennetegn. En naturlig størrrelse å se på er budsjettandeler. Dette vil være utgiftene til en vare/varegruppe som andel av total forbruksutgift utgjør utgiftene til en varetype. Varetypene kan være brede grupper som mat, men også være ganske detaljerte varegrupper. Dette prosjektet med bongdata fra dagligvarebutikker gir ikke isolert sett slik det er omtalt i prosjektnotatet, grunnlag for å beregne budsjettandeler Det er imidlertid ganske kort omtalt at bongdata prosjektet skal knyttes sammen med data fra tradisjonelle forbruksundersøkelser. Det er lite omtale av hvordan dette skal skje for å kunne beregne budsjettandeler og samtidig ta vare på de omtalte kvalitetsgevinster ved å erstatte forbruksundersøkelsen med transaksjonsdata. Når det gjelder transaksjonsdata prosjektet vil det kunne gi et godt grunnlag for å studere fordelingsvirkninger av indirekte avgifter (som MOMS) hvis inntektsdata kan kobles til. Høringsnotatet er ikke klart på dette punkt. Fordelingsvirkninger av redusert matmoms er et svært aktuelt tema. Om skattemodellen LOTTE er å si det er flere LOTTE modeller og det er nok LOTTE konsum som er særlig relevant som bruker av data fra transaksjonsdata prosjektet.

I prosjektnotatet omtales det gjennomgående at det er husholdning som er den statistiske enhet. Det å samle data for transaksjoner utført av personer og samle disse til data for husholdninger er imidlertid ganske krevende. Hvordan dette skal skje er ikke omtalt eksplisitt i notatet. Gjennom boligadresse prosjektet knyttet til Folke og bolig tellingen 2001 har en kunnet koble personer i Folkeregisteret med samme adresse til husholdning. Dette vil være en bolighusholdning og ikke en kosthusholdning. Det er pekt på at for mange formål ville det være mer relevant med kosthusholdning. Om dette prosjektet vil forsøke å modifisere husholdningsdefinisjonen for å komme nærmere en kosthusholdning framkommer ikke.

Det er ikke skissert hvilke typer av analyser som en ønsker å bruke transaksjonsdata til på kostholdsområdet. Det er imidlertid teoretisk store muligheter til nyttige analyser ikke minst siden varespesifikasjonen er så detaljert. Personvern hensyn kan imidlertid komme til å begrense hvilke kjennetegn som kan kobles til og utnyttes.

Generelt kan en si at teoretisk og datateknisk gir prosjektet antagelig rike muligheter for å koble til andre data med personidentifikasjon fra ulike dataarkiv som SSB har ansvar for og som tradisjonelt utnyttes til offisiell statistikk. Av hensyn til personvern kan det muligens se ut som det vil innføres restriksjoner på koblingsmulighetene.

Notatet inneholder ikke en nærmere beskrivelse av hvilke opplysninger som transaksjonsdata vil inneholde når andre datakilder er koplet til. Prosjektbeskrivelsen/høringsnotatet ville vunnet på å ha med en slik opplisting. Jeg regner med at fra bongen vil det hentes informasjon om varetype, varemengde, pris pr enhet/mengde og beløp. Teknisk vil det også være informasjon om kortet og dermed korteier ved transaksjonene. Hva en får av opplysninger ved kontantbetaling er ikke opplyst. Det er mulig at kontantandelen er så lav at den for praktiske formål kan neglisjeres for de store befolkningsgrupper.

En hoved svakhet ved prosjektnotatet er at det er for uklar beskrivelse hvilke datakjennetegn som er inkludert i statistikkfilene og hvem som skal kunne ha adgang til datafilen.

Det blir på en måte for enkelt det som er skrevet om datakvalitet i Høringsnotatet. Det er riktig at det er store frafall ved forbruksundersøkelsene, men det er også problemer med bongdata fordi ikke alle relevante innkjøp blir fanget opp. Også bruk av betalingskort for utgifter som blir dekket av andre skaper problem. Det er også nevnt at data fra bongdata prosjektet skal utnyttes i samspill med data fra forbruksundersøkelsene – med utvalg. Hvordan er uklart, men en bør jo da unngå å ta med seg data svakhetene fra utvalgsundersøkelsen. På den annen side har jo utvalg med intervju fordeler – f.eks. i avgrensingen av hvilke personer som til hører en husholdning.

Om det virkelig vil være slik at tilrettelegging av transaksjonsdata kan skje raskere enn bearbeidingstiden for en utvalgsbasert forbruksundersøkelse er ikke åpenbart.

Transaksjonsdata prosjektet bygger på at en henter data fra utvalgte butikker – detaljhandel i fire kjeder. Det er mulig at prosjektet legger for stor vekt på å samle data fra denne type butikker. Viktige sider av omlegging av forbruksmønster faller da utenfor. I enheter som blander tjenester og varer finner en spisesteder og ombringertjenester av matvarer. Det er også på andre måter av stor viktighet det som skjer i bruk og produksjon av tjenester. Dette er det av stor viktighet å få bedre beskrevet i den offisielle statistikk og transaksjonsprosjektet kan være for avgrenset til å kunne bidra til viktige omlegginger av næringslivet med konsekvenser for levekår og folkehelse.